

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΑΘΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Διδάσκων: Αντώνιος Κώστας, Δρ. Κοινωνικής Οικονομίας

ΒΟΗΘΗΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΥΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 2023

Η εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας γνώρισε τρεις χρονικές περιόδους - φάσεις (Γεώργιας, 2013:24):

- Η πρώτη φάση περιλαμβάνει την περίοδο από τη γέννηση της κοινωνικής οικονομίας στις αρχές του 19ου αιώνα έως και το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.
- Η δεύτερη περίοδος αφορά στη μεταπολεμική περίοδο έως και τη δεκαετία του 1970.
- Η τρίτη αναφέρεται από τη δεκαετία του 1980 έως και σήμερα.

Ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας επηρεάστηκε και βασίστηκε σε κοινωνικές δυνάμεις όπως τα λαϊκά στρώματα, την Εκκλησία και τις ανώτερες τάξεις. Σχετίζεται κυρίως με τα φιλανθρωπικά/αγαθοεργά ιδρύματα, τις αδελφότητες και τα νοσοκομεία. Οι πρώτες μορφές των οργανώσεων της ήταν οι συνεταιρισμοί, οι εταιρείες αλληλοβοήθειας, οι σύλλογοι, τα σωματεία, οι ενώσεις και τα ιδρύματα (Γεώργιας, 2013:13, 25).

Οι ιστορικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και οικονομικοί λόγοι (και εξελίξεις) καθώς και οι βασικές αιτίες ανάπτυξης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 ήταν (Φεφές, 2007:25-33, Κώστας, 2014:20-21):

- η οικονομική κρίση,
- το «τέλος» του φορντισμού,
- η αποδόμηση του κράτους πρόνοιας,
- οι μετασχηματισμοί στη λειτουργία της αγοράς,
- η αύξηση της μακροχρόνιας ανεργίας κ.ά.,

με επακόλουθα αποτελέσματα την αύξηση καταστάσεων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και την απότομη αύξηση των βιοτικών, κοινωνικών και οικονομικών αναγκών των ατόμων που οι τομείς του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα δεν είχαν τις δυνατότητες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους Γεώρμα και Κώστα (2018:468), τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα οι εξελίξεις όπως:

- οι τεχνολογικοί μετασχηματισμοί στο χώρο της εργασίας,
- η δημογραφική γήρανση και οι αλλαγές στις οικογενειακές δομές
- η μαζική μακροχρόνια ανεργία και η ανεργία ειδικών ομάδων πληθυσμού,
- η υποβάθμιση των αστικών περιοχών
- η παγκοσμιοποίηση
- κ.ά.,

δημιούργησαν πρόσθετες νέες ανάγκες, που δεν μπορούσαν να καλυφθούν από τις παραδοσιακές δομές του κοινωνικού κράτους όπως αναφέραμε.

Για τους λόγους αυτούς, η κοινωνία των πολιτών άρχισε να ενεργοποιείται και να αναπτύσσει πρωτοβουλίες και οργανώσεις που αποσκοπούσαν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ώστε να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες ανάγκες. Τα παραπάνω οδήγησαν στην αναγνώριση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας και των οργανώσεών της, ως στρατηγικές κατά του κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού (Φεφές, 2007:25-33).

Στον αιώνα που διανύουμε, η κοινωνική οικονομία καλείται να ικανοποιήσει μια σειρά κοινωνικοοικονομικών αναγκών και για το λόγο αυτό (Γεώρμας, 2013:39):

- δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας,
- υποστηρίζει τις τοπικές κοινωνίες σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο,
- παρέχει υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας, υγείας, πρόνοιας καθώς και υπηρεσίες κάλυψης βασικών αναγκών,
- ενδυναμώνει και υποστηρίζει τη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, την ισότητα, την αλληλεγγύη και την κοινωνική συνοχή,
- υποστηρίζει τον ιδιωτικό τομέα να λειτουργεί με κοινωνικούς στόχους προς την κοινότητα και τα μέλη της.

Επομένως, στο πλαίσιο των παραπάνω εξελίξεων, αναγνωρίστηκε ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας καθώς βρήκε «πρόσφορο» έδαφος ως μια συμπληρωματική πηγή απασχόλησης, επιχειρηματικότητας και στήριξης ευπαθών και ευάλωτων ατόμων από τη δεκαετία του 1990 και μετά, με παράλληλη την αύξηση των οργανώσεων της και των ατόμων που εργάζονται σε αυτές (Κώστας, 2014:28).

Σύμφωνα με την εθνική, την ευρωπαϊκή και τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, οι βασικοί όροι που σχετίζονται ή/και αλληλεπικαλύπτουν την έννοια της «Κοινωνικής Οικονομίας», είναι μεταξύ άλλων, οι:

- «Μη Κερδοσκοπικός Τομέας»
- «Τρίτο Σύστημα»
- «Τρίτος Τομέας»
- «Αλληλέγγυα Οικονομία».

Ωστόσο, για κανέναν από αυτούς τους όρους δεν υπάρχει ενιαίος και καθολικά αποδεκτός εννοιολογικός προσδιορισμός. Μεταξύ αυτών, ο πιο διαδεδομένος, κυρίως στην Ευρώπη, είναι αυτός της «Κοινωνικής Οικονομίας».

Σύμφωνα με την εθνική και τη διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, η κοινωνική οικονομία χαρακτηρίζει το χώρο της οικονομίας που τοποθετείται μεταξύ του δημοσίου τομέα και του ιδιωτικού τομέα, όταν αυτοί οι παραδοσιακοί τομείς (κράτος και αγορά), είτε αδυνατούν, είτε δεν επιθυμούν να αναπτύξουν οικονομική δραστηριότητα με κοινωνικούς στόχους και η κοινωνία ενεργοποιείται και αναλαμβάνει την κάλυψη των αναγκών που εμφανίζονται (Defourny and Develteve, 1999, Borzaga and Defourny, 2001, Χρυσάκης κ.ά., 2002, Moulaert and Ailenel, 2005, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007).

Επιπρόσθετα, ο Defourny (2001) προσδιόρισε την κοινωνική οικονομία ως σε ένα ευρύ φάσμα μη κερδοσκοπικών κυρίως δραστηριοτήτων με στόχους την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών για την ικανοποίηση συλλογικών κοινωνικών και οικονομικών αναγκών της κοινότητας και των μελών της, οι οποίες αναπτύσσονταν από φορείς, οργανισμούς και επιχειρήσεις με βασικούς κοινωνικούς στόχους για την στήριξη κυρίως ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες και ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Η κοινωνική οικονομία βασίζεται στις αρχές (Borzaga and Defourny, 2001, Defourny, 2001, Μητροσύλη 2007, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Φεφές 2007, ΕΟΚΕ, 2013):

- της δικαιοσύνης,

- της δημοκρατίας,
- της αλληλεγγύης,
- της ισότητας,
- της ανεξαρτησίας,
- της ελεύθερης συμμετοχής,
- του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον
- της προτεραιότητας του ατόμου
- και της αειφορίας.

Στην έκθεση του Διεθνούς Κέντρου Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC) που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή το 2013, παρουσιάστηκε ότι (ΕΟΚΕ, 2013):

«η κοινωνική οικονομία είναι μια σειρά από ιδιωτικές και τυπικά οργανωμένες επιχειρήσεις, που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες δημιουργήθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους διαμέσου της αγοράς με την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών, ασφαλιστικών και χρηματοοικονομικών, όπου η διαδικασία λήψης αποφάσεων και η διανομή κερδών ή πλεονασμάτων μεταξύ των μελών δεν συνδέονται άμεσα με το κεφάλαιο ή τις εισφορές των εκάστοτε μελών, τα οποία διαθέτουν από μία ψήφο. Η κοινωνική οικονομία συμπεριλαμβάνει επίσης ιδιωτικές, τυπικά δομημένες οργανώσεις που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες προσφέρουν μη εμπορευματικές υπηρεσίες σε νοικοκυριά και τα πλεονάσματα των οποίων, στο μέτρο που υφίστανται, δεν επιτρέπεται να τα οικειοποιούνται οι οικονομικοί παράγοντες που τις δημιουργούν, ελέγχουν ή χρηματοδοτούν» (ΕΟΚΕ, 2013:14).

Παρακάτω παρατίθενται οι βασικές νομικές μορφές των φορέων και των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας (μερικές από τις νομικές μορφές επαναλαμβάνονται σε συνδυασμό με άλλες) (Defourny and Develteve 1999, Defourny, 2001, Μητροσύλη, 2007, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Νικολόπουλος και Καπογιάννης, 2012):

- Συνεταιρισμοί,
- Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί, Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις,
- Φιλανθρωπικές Οργανώσεις, Εθελοντικοί Φορείς,
- Σωματεία, Ιδρύματα, Σύλλογοι, Ενώσεις,

- Εταιρείες Αλληλοβοήθειας,
- Ταμεία ή Οργανισμοί Αλληλασφάλισης,
- Κοινωνικές Επιχειρήσεις κ.ά.,

Οι αρχές οι οποίες αφορούν κυρίως στις οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας (και σχετίζονται με τις βασικές αρχές της) είναι (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, 2013):

- α) η προτεραιότητα του ατόμου έναντι του ιδιωτικού κέρδους,
- β) το εθελοντικό/συμμετοχικό σύστημα συνεργασίας των μελών τους,
- γ) η δημοκρατικότητα σε όλες τις διαστάσεις της λειτουργία τους,
- δ) ο συνδυασμός των συμφερόντων των μελών/χρηστών τους με το κοινωνικό/συλλογικό συμφέρον,
- ε) η εφαρμογή των αρχών της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, της αλληλεγγύης, της ισότητας και της αμοιβαιότητας στη δραστηριοποίησή τους,
- στ) η αυτόνομη διαχείριση τους και η ανεξαρτησία τους από το κράτος,
- ζ) η χρήση των πλεονασμάτων (κερδών) τους για την επίτευξη κοινωνικών κυρίως στόχων
- η) η δημιουργία νέων δράσεων με στόχους τη βιώσιμη ανάπτυξη και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μελών της κοινότητας.

Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει ένα σύνολο στόχων και δράσεων (Defourny, 2001, Χρυσάκης κ.ά., 2002, Μητροσύλη, 2007, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Φεφές, 2007, Γεώργιας, 2013):

- προώθησης και ενδυνάμωσης της απασχόλησης,
- υιοθέτησης και ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας,
- υποστήριξης και ενίσχυσης και της κοινωνικής ένταξης,

για:

- ✓ την προστασία ευπαθών και ευάλωτων ατόμων,
- ✓ την καταπολέμηση της ανεργίας,
- ✓ την αναβάθμιση της εκπαίδευσης,
- ✓ την προαγωγή της υγείας,
- ✓ την προστασία του περιβάλλοντος,
- ✓ την ευημερία της τοπικής κοινότητας κ.ά.

Χαρακτηριστικά των οργανώσεων της κοινωνικής οικονομίας, τα οποία προκύπτουν και από τις βασικές αρχές τους, είναι (Muukkonen, 2009:684-700):

- τα κέρδη από την οικονομική τους δραστηριότητα επανεπενδύονται και δεν αποτελούν το βασικό κίνητρο της επιχειρηματικής δραστηριότητας,
- υπερτερούν σημαντικά των δημόσιων φορέων σε θέματα ευελιξίας και διαχειριστικής λειτουργίας,
- εφαρμόζουν συμμετοχικές και δημοκρατικές διαδικασίες στους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων τους,
- προτεραιότητα έχουν τα άτομα και η ποιότητα και σταθερότητα των θέσεων εργασίας.

Παράλληλα, η ανάδυση του τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας πραγματοποιήθηκε ως συστατικό στοιχείο και μέρος του τομέα της κοινωνικής οικονομίας από το 1980 και μετά, με βασικούς στόχους την ισχυρή εμπλοκή της στην παραγωγή και παροχή αγαθών και υπηρεσιών (Γεώργιας και Κώστας, 2018:467). Η έννοιά της εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1990 στις αγγλοσαξονικές κυρίως χώρες. Όπως στην έννοια της κοινωνικής οικονομίας επίσης καθολικά αποδεκτός εννοιολογικός προσδιορισμός για την κοινωνική επιχειρηματικότητα δεν υπάρχει.

Σύμφωνα με ένα γενικό προσδιορισμό, κοινωνική επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζει το ευρύ φάσμα σχέσεων, δράσεων, πρωτοβουλιών και επιχειρηματικών λειτουργιών, που ρητά επιδιώκουν, μεταξύ άλλων, κάποιον κοινωνικό σκοπό και στοχεύουν στην επίλυση, κοινωνικών κυρίως προβλημάτων, τα οποία δε μπορεί να καλύψει το κράτος και δεν επιθυμεί να παρέμβει η αγορά (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013:14).

Επιπλέον, η κοινωνική επιχειρηματικότητα διαμορφώνεται ως ένας νέος εναλλακτικός και καινοτόμος θεσμός με σκοπό την επίλυση ζωτικών προβλημάτων λειτουργίας της αγοράς εργασίας, μέσα από την ανάπτυξη δράσεων παραγωγής αγαθών και προσφοράς υπηρεσιών, ενίσχυσης της απασχόλησης, υποστήριξης της επιχειρηματικότητας, παροχής αναγκαίων κοινωνικών υπηρεσιών κ.ά. για τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής, την τοπική ανάπτυξη, την υιοθέτηση νέων ευέλικτων μορφών απασχόλησης, την ανταγωνιστικότητά και τη συνεχή κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα της κοινότητας και των μελών της (Borzaga and Defourny, 2001, Χρυσάκης κ.ά., 2002, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Γεώργιας, 2013, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013, Κώστας, 2013).

Παρ' όλο που ούτε για την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας υπάρχει σαφής νοηματοδότηση, μια πλειάδα θεωρητικών προσεγγίσεων τα τελευταία χρόνια κυρίως στην Ευρώπη, προσπαθούν να την οριοθετήσουν σύμφωνα με την (Νικολάου, 2013):

- κοινωνική της αποστολή,
- την επανεπένδυση του οικονομικού πλεονάσματος
- και στο συνεργατικό χαρακτήρα των επιχειρήσεων της.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα περιέχει τρεις διαστάσεις (European Commission, 2014):

- την επιχειρηματική διάσταση, δηλαδή την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας με κοινωνικό σκοπό σε αντίθεση από τις συμβατικές επιχειρήσεις,
- την κοινωνική διάσταση, δηλαδή τον προσανατολισμό σε ένα βασικό κοινωνικό σκοπό που τη διακρίνει τις κοινωνικές από τις εμπορικές επιχειρήσεις,
- τη διάσταση της διακυβέρνησης, λόγω της αυτοοργάνωσης και της δημοκρατικής συμμετοχής στην διαδικασία λήψη αποφάσεων.

Εντός του τομέα της κοινωνικής οικονομίας, ιδρύονται, λειτουργούν, δραστηριοποιούνται και αναπτύσσονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις (Borzaga and Defourny, 2001, Χρυσάκης κ.ά., 2002, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

Η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα τέλη τα δεκαετίας του 1980 στην Ιταλία, ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη χρησιμοποιείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 (Γεώργας και Κώστας, 2018:467).

Η κοινωνική επιχείρηση αποτελείται από «μορφώματα» τα οποία δημιουργούνται «εκ του μηδενός», με σκοπό να αναπτύξουν μια νέα μορφή επιχειρηματικότητας ανάμεσα στους Συνεταιρισμούς και τις Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (Defourny 2001:10).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαμορφώνονται ως ένας νέος εναλλακτικός και καινοτόμος θεσμός, με περιορισμένη ύπαρξη οικονομικών συμφερόντων, ώστε να επιλύσουν τα προβλήματα της λειτουργίας της αγοράς εργασίας με σκοπούς την ανάπτυξη δράσεων για την (Χρυσάκης κ.ά. 2002:17, Στραβοσκούφης και Γεώργας 2013:139-142):

- ενίσχυση της απασχόλησης,
- παροχή αναγκαίων κοινωνικών υπηρεσιών για την κοινωνία,
- υποστήριξη της επιχειρηματικότητας,
- προστασία του περιβάλλοντος,
- τοπική ανάπτυξη,
- αναβάθμιση της εκπαίδευσης και κατάρτιση κ.ά.

Η έννοια της κοινωνικής επιχείρησης δεν ταυτίζεται με την έννοια της κοινωνικής οικονομίας, αλλά διαμορφώνεται ως σχέση «είδους προς γένος» με τη δεύτερη (κοινωνική οικονομία) (Μητροσύλη, 2007:22). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αναπτύσσονται μεταξύ του κράτους και της αγοράς με κοινό χαρακτηριστικό τους το συνδυασμό επιχειρηματικών, κοινωνικών (και περιβαλλοντικών) και οικονομικών σκοπών (Γεώργας και Κώστας, 2018:448).

Ένας πρόσφατος ορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2013 για την κοινωνική επιχείρηση παρουσίασε ότι είναι:

«ένας φορέας εντός της κοινωνικής οικονομίας, κύριος στόχος του οποίου είναι μάλλον η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντίκτυπου, παρά κέρδους, για τους ιδιοκτήτες ή τους μετόχους. Λειτουργεί με την προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά, με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο και, χρησιμοποιεί τα κέρδη της, πρωτίστως για την επίτευξη κοινωνικών στόχων. Διοικείται με ανοικτό, υπεύθυνο τρόπο και, ιδίως, με τη συμμετοχή εργαζομένων, καταναλωτών και ενδιαφερόμενων μερών που επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες» (European Commission, 2013:31).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις είναι αποτέλεσμα ανάληψης πρωτοβουλιών από πολίτες για την παραγωγή αγαθών και την προσφορά υπηρεσιών με πρωταρχικό τον κοινωνικό σκοπό (όφελος των μελών της κοινότητας) και με περιορισμένη ύπαρξη οικονομικού οφέλους (Defourny, 2001:13, Μητροσύλη, 2007:22-23).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις προσπαθούν να καταπολεμήσουν τις καταστάσεις της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού, της ανεργίας κ.ά., της εποχής μας, χρησιμοποιώντας πόρους εντός και εκτός της αγοράς (Γεώργας και Κώστας, 2018:448).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από πολύ-εταιρικότητα καθώς μέλη/συνεταιριστές/μέτοχοι/ιδιοκτήτες μπορεί να είναι φυσικά ή/και νομικά πρόσωπα με διευρυμένη

συμμετοχή τους (μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, εθελοντές, χρήστες υπηρεσιών, δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί κ.ά.) στη λειτουργία και τις δράσεις τους (Μητροσύλη, 2007:22).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δημιουργούν νέες ευκαιρίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας για άτομα που αδυνατούν να ενταχθούν σε αυτήν με άλλον τρόπο (όπως άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, μακροχρόνια άνεργοι, άνεργες γυναίκες, άνεργοι με χαμηλά προσόντα, νέοι ή/και ηλικιωμένοι άνεργοι, μέλη μονογονεϊκών οικογενειών, άτομα με αναπηρίες, πρώην χρήστες ουσιών, αποφυλακισμένοι, μετανάστες κ.ά.) και χαρακτηρίζονται από την ταυτόχρονη συμμετοχή εργαζομένων, μελών και εθελοντών στην παραγωγή στη λειτουργία τους (Borzaga and Defourny, 2001, Χρυσάκης κ.ά., 2002, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Γεώργας, 2013, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2013).

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Κοινωνική Οικονομία (EMES), το 1999, παρουσιάστηκε ότι για να προσδιοριστούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις πρέπει να πληρούνται τα ακόλουθα 4 οικονομικά και 5 κοινωνικά χαρακτηριστικά:

Τα οικονομικά χαρακτηριστικά τους είναι (EMES, 1999):

- α) η συνεχής παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών από αυτές,
- β) ο υψηλός βαθμός διαχειριστικής και διοικητικής τους αυτονομίας,
- γ) η ανάληψη επιχειρηματικού και οικονομικού κινδύνου στη λειτουργία τους,
- δ) η ύπαρξη αμειβόμενης και ασφαλιζόμενης εργασίας στις δράσεις τους.

Τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά είναι (EMES, 1999):

- α) ο στόχος τους να επωφεληθούν από αυτές τα μέλη τους και η κοινότητα,
- β) η συλλογική διάσταση της λειτουργίας τους,
- γ) η συμμετοχή των μελών τους στις αποφάσεις,
- δ) η πολύ-εταιρική τους και
- θ) ο περιορισμός στη διανομή του πλεονάσματος και των κερδών τους.

Αντίστοιχα, σύμφωνα με τους Γεώργας και Κώστα (2018:468), η κοινωνική επιχείρηση πρέπει να τηρεί τα παρακάτω κριτήρια:

- να δραστηριοποιείται σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα σε σταθερή βάση παράγοντας αγαθά ή/και προσφέροντας υπηρεσίες,
- να διαθέτει καθορισμένο κοινωνικό σκοπό,
- να θέτει αυστηρές προδιαγραφές στη διανομή των κερδών ώστε αυτά να επανεπενδύονται στην ίδια με στόχο δημιουργία μεγαλύτερου κοινωνικού αντίκτυπου,
- να είναι ανεξάρτητη από το κράτος ή από επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα,
- να διοικείται δημοκρατικά και να συμμετέχουν σε αυτή τόσο οι εργαζόμενοι όσο και όσοι επηρεάζονται από τις εμπορικές της δραστηριότητες (μέλη, εταίροι κ.ά.).

Στην Ελλάδα, ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας παραμένει περιορισμένος σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η αδυναμία των συστημάτων κοινωνικής προστασίας στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών υποχρέωσε άλλους φορείς όπως τα άτυπα οικογενειακά δίκτυα, ορισμένους εθελοντικούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς, καθώς και οργανώσεις της Εκκλησίας να δραστηριοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, ο εθελοντισμός και η κοινωνία των πολιτών είχαν επιδείξει περιορισμένη δυναμική τα προηγούμενα χρόνια (Χρυσάκης, κ.ά., 2002, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Φεφές, 2007, Τσομπάνογλου, 2008).

Προέκυψε εξαιτίας συγκεκριμένων σοβαρών ιστορικών μεταβολών όπως ήταν η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1970, η άσκηση περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών, οι περιορισμένες δυνατότητες των παραδοσιακών τομέων -ιδιωτικού και δημοσίου- στην παραγωγή νέων θέσεων εργασίας και η αναζήτηση νέων μορφών οργάνωσης της κοινωνικής προστασίας (Χρυσάκης κ.ά., 2002, Σακελλαρόπουλος και Οικονόμου, 2007, Φεφές, 2007, Τσομπάνογλου, 2008).

Έτσι, ενεργοποιήθηκαν νέες οργανωτικές μορφές και πρωτοβουλίες, οι οποίες προσανατολίστηκαν στη δημιουργία ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, την κάλυψη κοινωνικών αναγκών, καθώς και την παροχή συμπληρωματικών αγαθών και υπηρεσιών.

Στη Ελλάδα οι νομικές μορφές των Οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας είναι κυρίως (Χρυσάκης κ.ά., 2002:17, Σακελλαρόπουλος, 2006:23-25, Μητροσύλη, 2007:22-23, Κώστας, 2013:85, Κώστας, 2014:89):

- οι Μη Κυβερνητικές - Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ),

- τα Φιλανθρωπικά Σωματεία, τα Ιδρύματα,
- οι Οργανώσεις της Εκκλησίας,
- οι Σύλλογοι,
- οι Εθελοντικές Οργανώσεις,
- τα Δίκτυα,
- οι Πρωτοβουλίες Πολιτών
- και οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις.

Οι στόχοι αυτών των Οργανώσεων προσανατολίζονται κυρίως στην καταπολέμηση της φτώχειας, των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού, τη φροντίδα των ευπαθών και ευάλωτων ομάδων πληθυσμού, την παροχή αγαθών και υπηρεσιών καθώς και στην ενίσχυση των πολιτικών απασχόλησης και τοπικής ανάπτυξης. Περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών και προνοιακών υπηρεσιών, υπηρεσιών φροντίδας, υγείας, ψυχικής υγείας και ιατροφαρμακευτικής στήριξης, παροχής σίτισης, ένδυσης, στέγασης, οικονομικής στήριξης κ.ά. καθώς και κοινωνικών, εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών, πολιτιστικών, τουριστικών, περιβαλλοντικών, αθλητικών και άλλων δράσεων. (Χρυσάκης κ.ά., 2002:17, Σακελλαρόπουλος, 2006:23-25, Μητροσύλη, 2007:22-23, Κώστας, 2013:85, Κώστας, 2014:89).

Στην Ελλάδα, η Κοινωνική Οικονομία αναπτύχθηκε κυρίως μετά το 1999 και βασίστηκε στο Ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις» του Υπουργείου Υγείας, με τον οποίο θεσπίζονται οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ) (άρθρο 12), οι οποίοι αποσκοπούν στην αποϊδρυματοποίηση των ψυχικά ασθενών μέσω της απασχόλησης και, κυρίως, στο Ν.4019/2011 (ΦΕΚ 251/Α) «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις», με τον οποίο θεσπίζεται για πρώτη φορά η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (ΚοινΣΕπ) ως Φορέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα.

Ο Νόμος 4430/2016 ο οποίος αφορά την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2016 που αποτελεί τον πρώτο νόμο που επιχειρεί να ρυθμίσει οριζόντια τη λειτουργία των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στη χώρα, αφού πρωτίστως οριοθετήσει εκ νέου το πεδίο και ήρθε να αντικαταστήσει το Νόμο 4019/2011 που αναφέρονταν στην Κοινωνική Οικονομία και επιχειρηματικότητα (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Ο Νόμος 4430/2016 στοχεύει στη σαφή θεσμική ανασυγκρότηση και την ανανέωση του οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο., με την έμφαση να δίνεται στη δημιουργία συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας από το Φορέα και όχι στη νομική μορφή καθεαυτή, στη διάχυση των πρακτικών της Κ.ΑΛ.Ο. σε όλους τους

δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας και στην ενίσχυση των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Με την ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου, δημιουργήθηκε η Ειδική Γραμματεία για την Κ.ΑΛ.Ο., ως η πρώτη διακριτή διοικητική μονάδα στην ελληνική κυβέρνηση για τον συγκεκριμένο τομέα, πόνημα της οποίας είναι και η παρούσα έκθεση (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Η Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΛΟ) είναι το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον (Ν. 4430/2016).

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, ο οποίος αποτελεί την πιο πρόσφατη και ίσως την πιο ολοκληρωμένη οριοθέτηση των νομικών μορφών κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα (σε συνάρτηση με τους προηγούμενους νόμους και διατάξεις), οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην Ελλάδα είναι:

α. Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕπ).

β. οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ).

γ. οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων.

δ. οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον σωρευτικά:

- i) Αναπτύσσει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.
- ii) Μεριμνά για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή των μελών του και εφαρμόζει δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή ένα μέλος μία ψήφος, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά κάθε μέλους.
- iii) Το καταστατικό του προβλέπει περιορισμούς στη διανομή κερδών.
- iv) Εφαρμόζει σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας.
- v) Αποβλέπει στην ενδυνάμωση των οικονομικών δραστηριοτήτων του και τη μεγιστοποίηση της παραγόμενης κοινωνικής ωφέλειας μέσω της οριζόντιας και ισότιμης δικτύωσης με άλλους φορείς ΚΑΛΟ.
- vi) Δεν έχει ιδρυθεί και δεν διοικείται άμεσα ή έμμεσα από Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. α' ή β' βαθμού ή από άλλο νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕπ) διακρίνονται σε:

α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕπ) Ένταξης, οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες:

i) ΚοινΣΕπ Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή, των ατόμων που ανήκουν στις Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες. Ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες.

ii) ΚοινΣΕπ Ένταξης Ειδικών Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες.

β) Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ) του άρθρου 12 του ν. 2716/1999, οι οποίες θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.

γ) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚοινΣΕπ) Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης», ή και παρέχουν «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος».

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, τα γενικά χαρακτηριστικά των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚοινΣΕπ) στην Ελλάδα είναι:

- Μια ΚοινΣΕπ πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον πέντε μέλη ή επτά μέλη για τις ΚοινΣΕπ Ένταξης (και ΚοιΣΠΕ).
- Τα μέλη της ΚοινΣΕπ μπορεί να είναι είτε φυσικά πρόσωπα, είτε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Η συμμετοχή των νομικών προσώπων στην ΚοινΣΕπ δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό του 1/3 των μελών της.
- Δεν μπορούν να συμμετέχουν ως μέλη Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Δεν μπορούν να συμμετέχουν ως μέλη ΝΠΔΔ που υπάγονται σε ΟΤΑ με εξαίρεση τις ΚοινΣΕπ Ένταξης και υπό την προϋπόθεση ύπαρξης προηγούμενης έγκρισης από τον φορέα που εποπτεύει το ΝΠΔΔ.

- Κάθε μέλος πρέπει να διαθέτει τουλάχιστον μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα και έως πέντε προαιρετικές συνεταιριστικές μερίδες.
- Όλα τα μέλη έχουν δικαίωμα μιας ψήφου ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που διαθέτουν.
- Κάθε μέλος της Διοικούσας Επιτροπής είναι υποχρεωτικά και μέλος της επιχείρησης.
- Μόνη η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου με την ιδιότητα μέλους εταίρου, σε ΚοινΣΕπ, δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δε δημιουργεί ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις.
- Μέλος μίας ΚοινΣΕπ δεν μπορεί να μετέχει σε άλλη ΚοινΣΕπ με ίδια δραστηριότητα.
- Το ποσοστό των ακαθαρίστων εσόδων από τις δραστηριότητες της ΚοινΣΕπ που προέρχεται από Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 65% των συνολικών εσόδων της επιχείρησης, υπολογιζόμενου σε τριετή βάση (εξαιρούνται οι ΚοινΣΕπ Ένταξης).
- Τα κέρδη της ΚοινΣΕπ δε διανέμονται στα μέλη της, εκτός αν τα μέλη αυτά είναι και εργαζόμενοι σε αυτή.
- Η δια νομή των κερδών διατίθεται ποσοστιαία, ετησίως, ως ακολούθως:
 - κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού,
 - κατά ποσοστό 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης, εκτός αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης του Φορέα αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση μέρους ή όλου του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του iii,
 - το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη γενικότερη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, τα φορολογικά ή ασφαλιστικά κίνητρα για τη συμμετοχή σε Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) ή Συνεταιρισμούς Εργαζομένων είναι τα εξής:

1. Εργαζόμενοι στους Συνεταιρισμούς Εργαζομένων και στις Κοιν.Σ.Επ., οι οποίοι ανήκουν στις Ευάλωτες Ομάδες Πληθυσμού και λαμβάνουν επίδομα πρόνοιας ή επιδόματα επανένταξης ή οποιασδήποτε μορφής νοσήλιο ή παροχή ή σύνταξη ως έμμεσα ασφαλισμένοι, συνεχίζουν να εισπράττουν τις παροχές αυτές ταυτόχρονα με την αμοιβή τους από την Κοιν.Σ.Επ. ή το Συνεταιρισμό Εργαζομένων.
2. Το τέλος επιτηδεύματος για τις Κοιν.Σ.επ και τους Συνεταιρισμούς Εργαζομένων καθορίζεται σε 500 ευρώ ετησίως. Επίσης, εξαιρούνται από την επιβολή του τέλους επιτηδεύματος εφόσον δεν έχουν παρέλθει πέντε (5) έτη από την πρώτη έναρξη εργασιών τους.

3. Ποσοστό έως 35% των κερδών προ φόρων, το οποίο καταβάλλεται από τους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας στους εργαζομένους τους, θεωρείται ακαθάριστο εισόδημα από μισθωτη εργασία και δεν περιλαμβάνεται κατά τον προσδιορισμό του καθαρού κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα του Φορέα (αρ.12 και 21 του Ν.4172/2013)».

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, τα χρηματοδοτικά και άλλα εργαλεία στήριξης των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας:

1. Οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση από το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης, και μπορεί να υπάγονται στις διατάξεις του ν. 3908/2011 (Α' 8).
2. Οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα μπορεί να εντάσσονται σε προγράμματα στήριξης της επιχειρηματικότητας και σε προγράμματα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) για τη στήριξη της εργασίας.
3. Οι ΟΤΑ α' και β' βαθμού, τα Ν.Π.Δ.Δ. και τα Ν.Π.Ι.Δ. φορείς της Γενικής Κυβέρνησης μπορεί να παραχωρούν με απόφαση του διοικητικού τους οργάνου τη χρήση κινητής και ακίνητης περιουσίας τους σε Φορείς Κοινωνικής και Αλληλεγγύης Οικονομίας για την ενίσχυση δραστηριοτήτων συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, η Γενική Συνέλευση των μελών είναι το ανώτατο όργανο του Συνεταιρισμού, δικαιούται ν' αποφασίζει για κάθε υπόθεση που αφορά το Συνεταιρισμό και έχει την εποπτεία και τον έλεγχο του οργάνου της Διοίκησης. Οι νόμιμες αποφάσεις της δεσμεύουν και τα μέλη που απουσιάζουν ή διαφωνούν.

Η Γενική Συνέλευση του Συνεταιρισμού απαρτίζεται από όλα τα μέλη του, που συνέρχονται σε τακτική ή έκτακτη συνεδρίαση. Τα μέλη μετέχουν και ψηφίζουν στη Γενική Συνέλευση αυτοπροσώπως. Όλα τα μέλη μετέχουν στις συνελεύσεις και ψηφίζουν με μία (1) ψήφο το καθένα, ανεξάρτητα από τον αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων που διαθέτουν (Ν. 4430/2016).

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης υπάγονται:

α) Η τροποποίηση του Καταστατικού.

β) Η συγχώνευση, η παράταση της διάρκειας, η διάλυση και η αναβίωση του Συνεταιρισμού.

- γ) Η έγκριση ή η τροποποίηση του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας.
- δ) Οι γενικοί όροι της δραστηριότητας του Συνεταιρισμού.
- ε) Η έγκριση του Ισολογισμού και του Λογαριασμού Αποτελεσμάτων Χρήσης.
- στ) Η εκλογή και απαλλαγή από κάθε ευθύνη της Διοικούσας Επιτροπής και των αντιπροσώπων σε Ενώσεις, καθώς και η οποιαδήποτε παύση των μελών της Διοικούσας Επιτροπής.
- ζ) Η επιβολή εισφοράς στα μέλη για την αντιμετώπιση εκτάκτων ζημιών ή άλλων εξαιρετικών καταστάσεων
- η) Η έγκριση συμμετοχής του Συνεταιρισμού σε Κοινοπραξίες, ή Ενώσεις Συνεταιρισμών ανώτερου βαθμού και η αποχώρησή του.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, η τακτική Γενική Συνέλευση συγκαλείται υποχρεωτικά τουλάχιστον μία (1) φορά κατ' έτος και σε κάθε περίπτωση πριν την υποβολή της ετήσιας φορολογικής δήλωσης, με σχετική απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής ή του διαχειριστή που απευθύνεται προς τα μέλη, προ τουλάχιστον τριών (3) ημερών. Η Γενική Συνέλευση των μελών συνέρχεται εκτάκτως με πρόσκληση που απευθύνεται προς τα μέλη τουλάχιστον προ δύο (2) ημερών, είτε με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής, είτε με πρωτοβουλία του διαχειριστή, είτε εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα με συγκεκριμένο θέμα προς τη Διοικούσα Επιτροπή από το 1/3 των μελών της Γ.Σ. Αν η Διοικούσα Επιτροπή αρνείται τη σύγκληση αυτή, τα μέλη αυτά δικαιούνται να τη συγκαλέσουν αυτοβούλως. Η Γενική Συνέλευση βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της. Επί μη απαρτίας, συγκαλείται νέα Γενική Συνέλευση μέσα σε δύο (2) μέχρι επτά (7) ημέρες, κατά την οποία απαιτείται η ίδια ως άνω απαρτία. Οι αποφάσεις της λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της. Οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης προσβάλλονται από τα 2/5 των μελών της Κοιν.Σ.Επ., εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την καταχώρισή τους στο Μητρώο, ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου της περιφέρειας που εδρεύει η Κοιν.Σ.Επ., κατά την τακτική διαδικασία.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, τη διοίκηση του Συνεταιρισμού ασκεί η Διοικούσα Επιτροπή η οποία αποτελείται από (..) ¹ τακτικά μέλη και ισάριθμα αναπληρωματικά ² που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση. Η διάρκεια της θητείας της Διοικούσας Επιτροπής είναι ³ και μπορεί να παρατείνεται, το πολύ για τρεις (3) μήνες από τη λήξη της, εντός των οποίων θα πρέπει να συνέλθει η Γενική Συνέλευση των μελών για την εκλογή νέας Διοικούσας Επιτροπής.

1 η σύνθεση της Διοικούσας Επιτροπής πρέπει να είναι τουλάχιστον τριμελής, ο συνολικός αριθμός μελών της να είναι περιττός και να βρίσκεται σε πλήρη αντιστοίχιση με τον αριθμό των αξιωμάτων.

2 προτείνεται χωρίς να είναι υποχρεωτική η εκλογή αναπληρωματικών μελών.

3 η θητεία μπορεί να έχει διάρκεια από δύο έως πέντε έτη.

Σύμφωνα με το Ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α) του Υπουργείου Εργασίας, η Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.) απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και δύο (2) τουλάχιστον μέλη, εκ των οποίων ένας φέρει την ιδιότητα του Γραμματέα και ένας του Ταμία. Σε κάθε περίπτωση ο συνολικός αριθμός των μελών της πρέπει να είναι περιττός αριθμός. Τα μέλη της Δ.Ε. εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση. Η ιδιότητα του μέλους Διοικούσας Επιτροπής είναι άμισθη. Αν η Κοιν.Σ.Επ. έχει μόνο πέντε (5) μέλη, αντί Διοικούσας Επιτροπής, τα μέλη μπορεί να εκλέξουν διαχειριστή, ο οποίος αναλαμβάνει όλες τις αρμοδιότητες της Διοικούσας Επιτροπής. Η διάρκεια της θητείας των μελών ορίζεται από το καταστατικό. Η Διοικούσα Επιτροπή μετά την εκλογή της συνέρχεται με πρόσκληση του συμβούλου που πλειοψήφησε και εκλέγει με μυστική ψηφοφορία Πρόεδρο, Ταμία και Γραμματέα.

Η Διοικούσα Επιτροπή διοικεί και εκπροσωπεί το Συνεταιρισμό σύμφωνα με τις διατάξεις του καταστατικού και του νόμου και αποφασίζει για όλα τα θέματα που αφορούν τη διοίκηση και διαχείρισή του, πλην αυτών που υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης. Τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής οφείλουν να καταβάλλουν κατά τη διαχείριση των υποθέσεων του Συνεταιρισμού την ίδια επιμέλεια που καταβάλλουν στις δικές τους υποθέσεις και φέρουν κάθε ευθύνη για την τήρηση των περιορισμών, του προς εκπροσώπηση δικαιώματος, που θέτει το καταστατικό ή οι αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης. Η Διοικούσα Επιτροπή μπορεί να μεταβιβάζει αρμοδιότητες του σε ένα ή περισσότερα μέλη του ή και σε υπαλλήλους του Συνεταιρισμού. Το αξίωμα του μέλους της Διοικούσας Επιτροπής είναι τιμητικό και άμισθο (Ν. 4430/2016).

Η Διοικούσα Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά μία (1) τουλάχιστον φορά κάθε τρεις (3) μήνες ή συχνότερα αν το ζητήσει το 1/3 των μελών της, αλλά όχι λιγότερα από δύο (2) άτομα. Η σύγκλησή της γίνεται από τον Πρόεδρό της με γραπτή πρόσκληση σε συγκεκριμένη ημέρα και συγκεκριμένα θέματα ημερήσιας διάταξης. Θέματα ημερήσιας διάταξης μπορούν να προταθούν και από τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής. Η Διοικούσα Επιτροπή μπορεί να συνεδριάσει εκτάκτως όταν τη συγκαλέσει ο Πρόεδρος της ή όποτε κριθεί αναγκαίο και ζητηθεί από το 1/3 των μελών της. Σε περίπτωση που ο Πρόεδρος αδρανήσει παρά την αναγκαιότητα, η σύγκληση διενεργείται από οποιοδήποτε μέλος της Διοικούσας Επιτροπής. Η Δ.Ε. βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της και οι αποφάσεις της λαμβάνονται πάντα με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της Δ.Ε. Σε περίπτωση ισοψηφίας των παρόντων μελών, υπερτερεί η ψήφος του προέδρου της. Εκπροσώπηση μέλους δεν επιτρέπεται. Οι αποφάσεις καταχωρίζονται από το Γραμματέα στο βιβλίο Πρακτικών της Διοικούσας Επιτροπής. Μέλος της Διοικούσας Επιτροπής δε συμμετέχει στις συνεδριάσεις, ούτε έχει δικαίωμα ψήφου όταν πρόκειται για θέματα που αφορούν άμεσα αυτό, σύζυγο ή συγγενή πρώτου βαθμού (Ν. 4430/2016).

Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση 2017 & Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017-2023, σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Κ.ΑΛ.Ο.) αποτελεί ένα διαφορετικό μοντέλο ανάπτυξης της οικονομίας που δίνει έμφαση στον κοινωνικό αντίκτυπο, την καλλιέργεια της κοινωνικής αλληλεγγύης και την προώθηση των δημοκρατικών αρχών διαχείρισης. Έτσι εκτός από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα υπάρχει και ένας τρίτος τομέας της οικονομίας που παράγει αγαθά και υπηρεσίες, αυτός της Κ.ΑΛ.Ο.

Ο τομέας αυτός διαφοροποιείται από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό λόγω δύο βασικών του χαρακτηριστικών (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017):

- α. οι δραστηριότητες που αναπτύσσει δίνουν προτεραιότητα στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών κι όχι στην επεκτατική κερδοφορία και
- β. οι δραστηριότητες αυτές αναπτύσσονται με συλλογικές και δημοκρατικές διαδικασίες συμμετοχής και λήψης αποφάσεων.

Η ανάπτυξη της Κ.ΑΛ.Ο. αποτελεί πολιτική προτεραιότητα, καθώς η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι αποτελεί προνομιακό φορέα παραγωγικής ανασυγκρότησης, κινητοποιεί και αξιοποιεί κοινωνικές δυνάμεις σε μια δημιουργική προοπτική, διακρίνεται από σταθερότητα, διαχρονικότητα και μεγάλη ανθεκτικότητα σε εξωτερικά σοκ, συγκροτεί οικονομικά περιβάλλοντα που επιφέρουν πολλαπλά οφέλη σε όλους τους εμπλεκόμενους και, τέλος, επιτρέπει και προϋποθέτει τον δημοκρατικό και συμμετοχικό σχεδιασμό της συνολικής οικονομίας, ως οικονομίας των κοινωνικών αναγκών (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Από τις 29/5/2012, οπότε εγγράφηκε η πρώτη Κοιν.Σ.Επ. στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας έως και τις 31/10/2016 οπότε αντικαταστάθηκε ο Ν.4019/2011, οι φορείς που παρέμειναν εγγεγραμμένοι στο Μητρώο ανήλθαν σε 847. Μετά την έναρξη ισχύος του Ν.4430/2016 (31/10/2016) και μέχρι τις 31/8/2017 οι νέοι φορείς που εγγράφησαν στο Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας ανέρχονταν σε 206 (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν για το έτος 2015, η μεγαλύτερη συγκέντρωση ενεργών φορέων Κ.ΑΛ.Ο. παρατηρείται στην περιφέρεια Αττικής, όπου λειτουργούν το 45% του συνόλου των ενεργών φορέων, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, η περιφέρεια Θεσσαλίας και η περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Μικρότερη συγκέντρωση παρουσιάζουν οι περιφέρειες Κρήτης και Πελοποννήσου, ενώ οι περιφέρειες Δυτικής Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου

εμφανίζουν ποσοστά τις τάξης του 4%. Στις υπόλοιπες περιφέρειες οι παρουσία ενεργών φορέων Κ.ΑΛ.Ο. είναι σημαντικά περιορισμένη (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Ο μεγαλύτερος αριθμός εργαζομένων (Ετήσιες Μονάδες Εργασίας) εμφανίζεται στις υπηρεσίες καθαρισμού (7,4%), στην εκπαίδευση (5,1%) και στις δημιουργικές δραστηριότητες (4,6%) και ακολουθούν η εστίαση (3,7%), οι διοικητικές δραστηριότητες (3,4%) και οι δραστηριότητες οργανώσεων (3,0%). Στους υπόλοιπους κλάδους ο αριθμός εργαζομένων είναι κατά πολύ χαμηλότερος. Τον υψηλότερο κύκλο εργασιών συγκεντρώνει ο κλάδος των υπηρεσιών καθαρισμού (53.483 ευρώ) και ακολουθούν ο κλάδος της εστίασης (45.410 ευρώ), των συμβουλευτικών υπηρεσιών (37.160 ευρώ) και των κατασκευαστικών δραστηριοτήτων (36.628 ευρώ) (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017).

Από τη χαρτογράφηση του πεδίου που διεξήχθη στο πλαίσιο του προγράμματος τεχνικής στήριξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εντοπίστηκαν τα ακόλουθα βασικά ερευνητικά ευρήματα για τους φορείς Κ.ΑΛ.Ο. (Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, 2017):

- α. Είναι στην πλειοψηφία τους Νεοφυείς επιχειρήσεις που λειτουργούν σε τοπικό επίπεδο.
- β. Έχουν σαφείς κοινωνικούς στόχους και παρέχουν βοήθεια σε όσους έχουν ανάγκη.
- γ. Δραστηριοποιούνται σε μια ευρεία γκάμα κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και έχουν ανάγκη για χρηματοδότηση.
- δ. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι αισιόδοξοι για το μέλλον και έχουν μορφωμένους ηγέτες.
- ε. Υπάρχει ποικιλομορφία στη στελέχωση και διοίκηση τους.

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάλυση που προκύπτει από τα στοιχεία Μητρώου Κ.ΑΛ.Ο., καθώς και την χαρτογράφηση του πεδίου, καταρτίστηκε το «Σχέδιο Δράσης για την ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο. 2017-2023» που χρηματοδοτείται κυρίως από το ΕΣΠΑ με τουλάχιστον 161 εκ. € και περιλαμβάνει συνοπτικά τις ακόλουθες δράσεις:

- α. Κέντρα υποστήριξης φορέων Κ.ΑΛ.Ο.
- β. Δράσεις χρηματοδότησης φορέων Κ.ΑΛ.Ο.
- γ. Χρηματοδοτικά Εργαλεία για τους φορείς Κ.ΑΛ.Ο.
- δ. Συστημικές Παρεμβάσεις για την ανάπτυξη της Κ.ΑΛ.Ο.
- ε. Δράσεις στο πλαίσιο της Τεχνικής Βοήθειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πηγές

- Borzaga, C. and Defourny, J. (eds) (2001). *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, London.
- Γεώργιας, Κ. (2013). «Η κοινωνική οικονομία στην Ευρώπη. Ορισμοί, εμπειρία και προοπτικές», στο: Κ. Γεώργιας (επιμ.), *Κοινωνική Οικονομία. Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα:13-44.
- Γεώργιας, Κ. και Κώστας, Α. (2018). «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», στο Θ. Σακελλαρόπουλος, Χ. Οικονόμου, Χρ. Σκαμνάκης, Μ. Αγγελάκη (επιμ.) (2018), *Κοινωνική Πολιτική*, Διόνικος, Αθήνα:461-480.
- Defourny, J. (2001). “Introduction: from third sector to social enterprise”, in C. Borzaga and J. Defourny (eds), *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, London and New York.
- Defourny, J. and Develtere, P. (1999). *The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector*, Centre du Economie Sociale, University of Liège, Liège.
- EMES European Network (1999). *The emergence of social enterprises in Europe: a short overview*, DG XII, 1999, Brussels.
- European Commission (2013). “Social economy and social entrepreneurship”, Social Europe guide, Volume 4, Brussels.
- European Commission (2014). “A map of social enterprises and their eco-systems in Europe”, Country Report: Greece, Brussels.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013). «Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα, Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη», τόμος 4ος, Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης, Λουξεμβούργο.
- Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) (2013). «Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση», Σύνοψη της έκθεσης που εκπονήθηκε για την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC), Βρυξέλλες.
- Κώστας, Α. (2013). «Οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα», στο Κ. Γεώργιας (επιμ.), *Κοινωνική Οικονομία. Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*, Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, σσ. 83-100.
- Κώστας, Α. (2014). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Η συμβολή τους στην Ενίσχυση της Απασχόλησης, την Τοπική Ανάπτυξη και ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Θεσμών: Η περίπτωση του Δήμου Καβάλας*, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

- Μητροσύλη, Μ. (2007). *Μελέτη του θεσμικού και νομικού πλαισίου του τομέα της Κοινωνικής - Αλληλέγγυας Οικονομίας*, Ινστιτούτο Κοινωνικής Πολιτικής, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), Αθήνα.
- Moulaert, F. and Ailenel, O. (2005). "Social Economy, third sector and solidarity relations: A conceptual synthesis from history to present", *Urban Studies*, 42, 11, 2037-2053.
- Muukkonen, M. (2009). Framing the field: Civil Society and related concepts, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38, 4, 684-700.
- Νικολάου, Ι. (2013). «Κοινωνική Οικονομία - Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», Εκπαιδευτικό υλικό για τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, Αθήνα.
- Νικολόπουλος, Τ. και Καπογιάννης, Δ. (2012). *Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Το μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Οι εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα.
- Νόμος 4430/2016 (2016). «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις», Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αθήνα.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2006). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*, τόμος β', Διόνικος, Αθήνα.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. και Οικονόμου, Χ. (2007). «Στοχευμένες Μελέτες Ανάπτυξης Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας», Αναπτυξιακή Σύμπραξη «Κοινωνικό Επιχειρείν», Κ.Π. EQUAL, β' κύκλος, Αθήνα.
- Στραβοσκούφης, Θ. και Γεώργας, Κ. (2013). «Κοινωνική οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα», στο: Κ. Γεώργας (επιμ.), *Κοινωνική Οικονομία. Θεωρία, Εμπειρία και Προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα:137-160.
- Τσομπάνογλου, Γ. (2008). *Η Ανάδυση της Κοινωνικής Οικονομίας. Ο δρόμος της βιώσιμης απασχόλησης σε μια Ευρώπη ενεργών πολιτών*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (2017). Ετήσια Έκθεση 2017 «Σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του οικοσυστήματος της Κ.Α.Ο. 2017-2023», Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αθήνα.
- Φεφές, Μ. (2007). *Ευρωπαϊκοί Θεσμοί Κοινωνικής Οικονομίας, Ο Ευρωπαϊκός Συνεταιρισμός*, Σάκκουλας, Αθήνα.
- Χρυσάκης, Μ., Ζιώμας, Δ., Καραμητοπούλου, Ντ., Χατζαντώνης, Δ. (2002). *Προοπτικές Απασχόλησης στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας*, Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας, Σάκκουλας, Αθήνα.